

Anàlisi de resultats

L'aportació migratòria a la població en edat activa

Les dades sobre l'aportació migratòria als efectius d'edat activa, en les generacions espanyoles i catalanes, que figuren en annex, han estat resumides en les Taules 6.1 a 6.3 i il·lustrades pels Gràfics 6.1 a 6.4, presentats en les pàgines precedents.

La Taula 6.1 i els Gràfics 6.1 i 6.2 mostren que, a Espanya, les migracions han llevat efectius, al llarg de l'edat activa, a totes i cadascuna de les generacions nascudes entre 1861 i 1960, tant en termes de persones (suma dels saldos migratoris) com en termes d'anys viscuts (resumits o compactats en forma d'"actius complets" perduts). Tots dos indicadors mostren una relativa regularitat al llarg del temps, amb una tendència decreixent en tots dos sexes que és més notable pel que fa al nombre de migrants que pel que al nombre d'anys perduts. Les dues sèries tendeixen a convergir a mida que l'allargament de l'esperança de vida aproximi els anys perduts per cada migrant al promig de vida en edat activa. En conjunt, les pèrdues en persones d'edat activa oscil·len entre el 13,7% per als homes de les generacions 1886-1890 i el 2,7% per a les dones nascudes entre 1956 i 1960.⁷ Pel que fa als anys perduts, els valors extrems els mostren les mateixes generacions, amb 12,8% i 2,4% respectivament.

A Catalunya, en canvi, els mateixos càlculs donen valors radicalment diferents: tret d'una excepció que tradueix la pràctica nul·litat de l'aportació migratòria (generacions masculines 1871-1875)⁸, totes les generacions catalanes, tant homes com dones, experimenten increments d'origen migratori en la força de treball, tant pel que fa al nombre d'actius com al nombre d'anys viscuts en edat activa. Aquests increments van, pel que fa a les persones actives, de 2,8% (generacions femenines 1861-1865) fins a 60,6% (generacions masculines 1936-1940); pel que fa als anys viscuts, van del 0,9% (homes nascuts entre 1861 i 1865) fins al 50,4% (homes nascuts entre 1936 i 1940).

Els trams de gràfic que corresponen a les generacions nascudes abans de 1920, que ja han complert 65 anys, mostren una evolució ascendent molt regular, només acusen una lleugera depressió

⁷ He de recordar que per a les generacions posteriors a 1920, s'han suposat nul·les les migracions a partir de 1985, per la qual cosa les xifres no són estrictament comparables.

⁸ Possiblement el que pugui aparèixer com un comportament més emigratori d'aquestes generacions correspongui a una sobremortalitat lligada a les guerres colonials i no considerada per les nostres taules de mortalitat.

en les generacions 1910-1920, afectades per la guerra i postguerra. Es pot veure com aquesta alteració és més important pel que fa al nombre d'anys viscuts que al nombre de persones, el que sembla indicar que les pertorbacions històriques van tenir sobretot per efecte el retard de la migració.

A partir de la generació 1921, el fet de no haver assolit encara l'edat de la jubilació fa que la hipòtesi de migracions nul·les a partir de 1985 que he aplicat per al càlcul dels indicadors finals pugui resultar més o menys equivocada. Pel que fa a les generacions més plètòriques, que són també les més antigues (les nascudes entre 1920 i 1945) la seva actual tendència emigratòria sembla que més aviat hagi de comprimir, en el sentit d'una baixa segurament lleugera, els elevats valors que he calculat, reducció que fóra més perceptible en l'aportació final d'actius que en la d'anys viscuts en edat activa. En canvi, per a les generacions més recents, les nascudes després de 1946, i en particular per a les més joves, és molt imprevisible, en aquest moment, com giraran les migracions, tant pel marge de temps de que disposen fins la jubilació com per la incertesa existent quant a les tendències futures en aquest terreny.

A l'igual que a Espanya, s'observa a Catalunya la tendència a convergir dels guanys en actius i els guanys en anys de vida activa, això degut a la disminució de la mortalitat.

Si no prenem en consideració els tres grups de generacions més recents, les migracions de les quals hem congelat hipotèticament a edats relativament joves, hem de concloure que l'aportació immigratòria en l'activitat de les generacions ha anat augmentant amb una gran regularitat, fins assolir valors superiors al 50% del que s'hauria donat en absència de migracions. Són unes xifres que cridarien molt l'atenció si els capítols anteriors no haguessin esgotat la nostra capacitat de sorpresa.

La reproducció de la població en edat activa

Les Taules 6.3 a 6.5 presenten, per a Espanya i per a Catalunya, els diferents indicadors generacionals de reproducció que ens proposem calcular: la taxa neta de reproducció (R_0) o taxa de reemplaçament dels naixements, presentada en el Capítol 3; la taxa de reproducció dels anys viscuts en edat activa (R_{pa}), definida en l'apartat metodològic; una producció intermèdia que ha resultat força interessant: la taxa de reproducció dels anys viscuts en edat activa incloent migracions fins als 15 anys

TAULA 6.3: INDICADORS DE REPRODUCCIÓ DE NAIXEMENTS I DE POBLACIÓ ACTIVA HOMES

ESPANYA

Generacions	Ro	A	Rpa	B	Rpa015	C	Rpa0	Rpa0/Ro	Rpa0/Rpa
1871-75	1,237	1,391	1,721	1,004	1,727	0,919	1,587	1,283	0,923
1876-80	1,182	1,404	1,660	1,015	1,684	0,902	1,519	1,285	0,915
1881-85	1,231	1,373	1,690	1,024	1,730	0,892	1,544	1,254	0,914
1886-90	1,183	1,472	1,741	1,021	1,777	0,949	1,687	1,426	0,969
1891-95	1,207	1,502	1,813	0,997	1,807	0,930	1,681	1,392	0,927
1896-00	1,131	1,543	1,745	1,018	1,775	0,938	1,666	1,473	0,955
1901-05	1,092	1,388	1,516	0,967	1,466	0,920	1,350	1,236	0,890
1906-10	1,049	1,430	1,500	0,974	1,461	0,953	1,392	1,327	0,928
1911-15	1,114	1,412	1,573	0,971	1,527	0,941	1,437	1,290	0,914
1916-20	1,090	1,428	1,557	0,994	1,548	0,949	1,469	1,347	0,943

CATALUNYA

Generacions	Ro	A	Rpa	B	Rpa015	C	Rpa0	Rpa0/Ro	Rpa0/Rpa
1861-65	0,815	1,449	1,181	1,050	1,240	1,196	1,483	1,820	1,256
1866-70	0,842	1,402	1,180	1,056	1,247	1,189	1,482	1,761	1,256
1871-75	0,836	1,438	1,202	1,120	1,346	1,159	1,560	1,866	1,298
1876-80	0,830	1,441	1,196	1,162	1,390	1,117	1,553	1,871	1,298
1881-85	0,803	1,437	1,154	1,161	1,340	1,164	1,646	2,050	1,426
1886-90	0,796	1,462	1,164	1,149	1,337	1,308	1,727	2,170	1,484
1891-95	0,751	1,503	1,129	1,117	1,260	1,358	1,617	2,153	1,432
1896-00	0,710	1,488	1,056	1,148	1,213	1,430	1,665	2,345	1,576
1901-05	0,674	1,432	0,965	1,209	1,166	1,504	1,657	2,458	1,717
1906-10	0,671	1,380	0,926	1,327	1,229	1,447	1,694	2,525	1,829
1911-15	0,667	1,367	0,912	1,361	1,240	1,287	1,640	2,458	1,799
1916-20	0,603	1,373	0,828	1,385	1,147	1,155	1,357	2,250	1,639

Font: Elaboració pròpia

TAULA 6.4: INDICADORS DE REPRODUCCIÓ DE NAIXEMENTS I DE POBLACIÓ ACTIVA DONES

ESPANYA

Generacions	Ro	A	Rpa	B	Rpa015	C	Rpao	Rpao/Ro	Rpao/Rpa
1871-75	1,046	1,333	1,394	1,064	1,483	0,961	1,425	1,362	1,022
1876-80	1,041	1,376	1,432	1,071	1,534	0,954	1,463	1,405	1,021
1881-85	1,015	1,437	1,459	1,067	1,556	0,976	1,519	1,497	1,041
1886-90	1,006	1,309	1,317	1,165	1,534	0,954	1,464	1,455	1,111
1891-95	0,989	1,453	1,437	1,064	1,529	0,944	1,443	1,459	1,004
1896-00	0,930	1,460	1,358	1,096	1,488	0,939	1,398	1,503	1,029
1901-05	0,938	1,401	1,314	1,052	1,383	0,929	1,284	1,369	0,977
1906-10	0,950	1,269	1,205	1,077	1,299	0,945	1,227	1,292	1,018
1911-15	0,936	1,336	1,250	0,984	1,230	0,956	1,177	1,257	0,941
1916-20	0,841	1,408	1,184	1,008	1,193	0,9522	1,136	1,351	0,959

CATALUNYA

Generacions	Ro	A	Rpa	B	Rpa015	C	Rpao	Rpao/Ro	Rpao/Rpa
1861-65	0,829	1,367	1,133	1,100	1,247	1,200	1,496	1,804	1,320
1866-70	0,823	1,358	1,117	1,100	1,229	1,240	1,523	1,851	1,363
1871-75	0,817	1,412	1,153	1,149	1,325	1,246	1,651	2,021	1,432
1876-80	0,809	1,438	1,163	1,170	1,361	1,261	1,715	2,120	1,475
1881-85	0,782	1,464	1,145	1,250	1,432	1,216	1,646	2,105	1,437
1886-90	0,778	1,384	1,077	1,265	1,362	1,247	1,727	2,220	1,604
1891-95	0,735	1,415	1,040	1,148	1,194	1,271	1,617	2,200	1,555
1896-00	0,692	1,425	0,986	1,199	1,182	1,345	1,665	2,406	1,688
1901-05	0,673	1,345	0,905	1,241	1,123	1,380	1,657	2,461	1,830
1906-10	0,680	1,283	0,873	1,247	1,089	1,471	1,694	2,491	1,942
1911-15	0,676	1,258	0,850	1,355	1,153	1,453	1,640	2,426	1,928
1916-20	0,602	1,277	0,769	1,362	1,047	1,324	1,357	2,254	1,765

Font: Elaboració pròpia

TAULA 6.5: INDICADORS DE REPRODUCCIÓ DE NAIXEMENTS I DE POBLACIÓ ACTIVA

ESPANYA

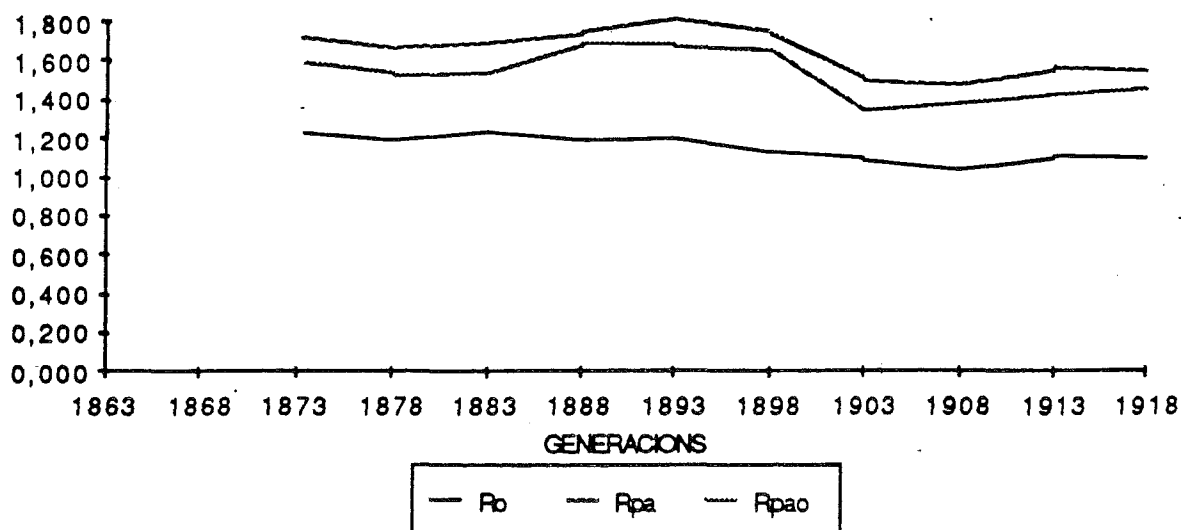
Generacions	Ro	A	Rpa	B	Rpa015	C	Rpao	Rpao/Ro	Rpao/Rpa
1871-75	1,144	1,363	1,559	1,033	1,610	0,939	1,512	1,322	0,970
1876-80	1,113	1,391	1,548	1,042	1,612	0,927	1,494	1,342	0,965
1881-85	1,126	1,404	1,581	1,045	1,651	0,932	1,539	1,367	0,974
1886-90	1,096	1,394	1,528	1,090	1,665	0,951	1,584	1,445	1,037
1891-95	1,101	1,479	1,628	1,029	1,675	0,936	1,569	1,425	0,964
1896-00	1,033	1,503	1,552	1,055	1,638	0,939	1,538	1,489	0,991
1901-05	1,017	1,394	1,418	1,008	1,429	0,924	1,321	1,299	0,932
1906-10	1,001	1,353	1,354	1,024	1,386	0,949	1,315	1,314	0,971
1911-15	1,027	1,375	1,412	0,977	1,380	0,948	1,309	1,275	0,927
1916-20	0,968	1,419	1,373	1,001	1,374	0,951	1,306	1,349	0,951

CATALUNYA

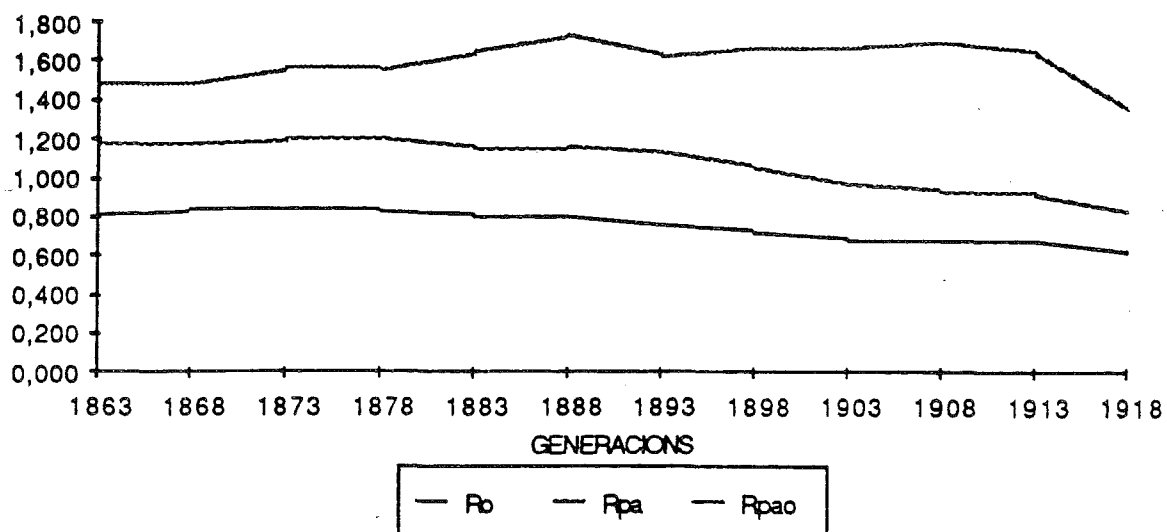
Generacions	Ro	A	Rpa	B	Rpa015	C	Rpao	Rpao/Ro	Rpao/Rpa
1861-65	0,822	1,410	1,159	1,074	1,245	1,198	1,491	1,814	1,287
1866-70	0,833	1,381	1,150	1,077	1,239	1,213	1,503	1,804	1,307
1871-75	0,827	1,425	1,179	1,134	1,336	1,201	1,605	1,941	1,362
1876-80	0,820	1,439	1,180	1,166	1,376	1,186	1,632	1,990	1,383
1881-85	0,793	1,450	1,150	1,204	1,384	1,189	1,646	2,076	1,431
1886-90	0,787	1,425	1,121	1,205	1,351	1,279	1,727	2,194	1,540
1891-95	0,743	1,461	1,085	1,132	1,228	1,316	1,617	2,176	1,490
1896-00	0,701	1,458	1,022	1,173	1,198	1,389	1,665	2,375	1,629
1901-05	0,674	1,390	0,937	1,224	1,147	1,444	1,657	2,458	1,768
1906-10	0,676	1,334	0,902	1,289	1,162	1,458	1,694	2,506	1,879
1911-15	0,672	1,315	0,883	1,358	1,200	1,367	1,640	2,440	1,856
1916-20	0,602	1,327	0,799	1,374	1,098	1,236	1,357	2,254	1,699

Font: Elaboració pròpia

GRAFIC 6.5: GENERACIONS MASCULINES. ESPANYA.
REPRODUCCIO DE NAIXEMENTS I DE POBLACIO ACTVA.

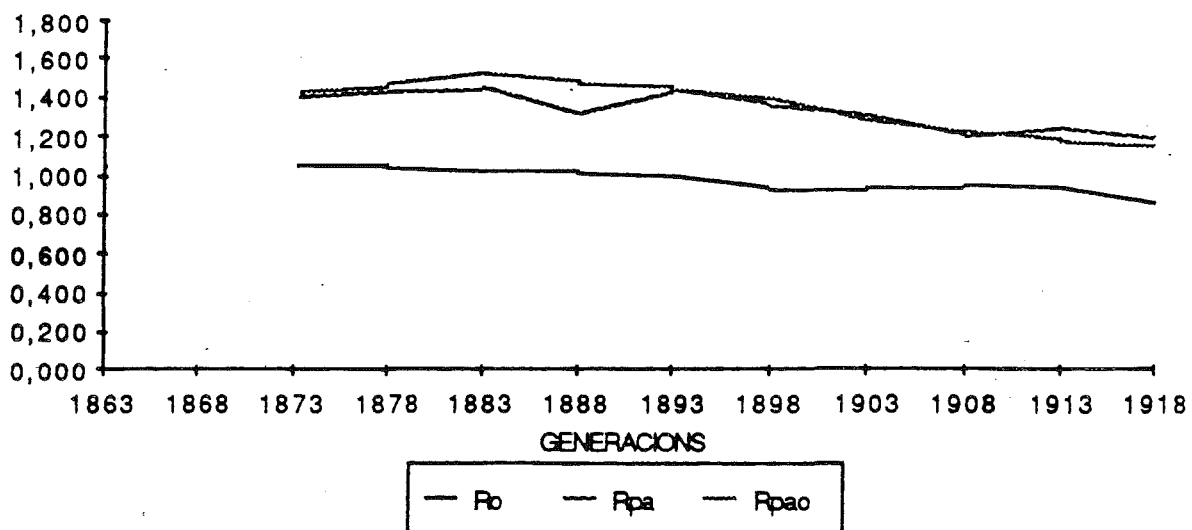

GRAFIC 6.6: GENERACIONS MASCULINES. CATALUNYA.
REPRODUCCIO DE NAIXEMENTS I DE POBLACIO ACTVA.

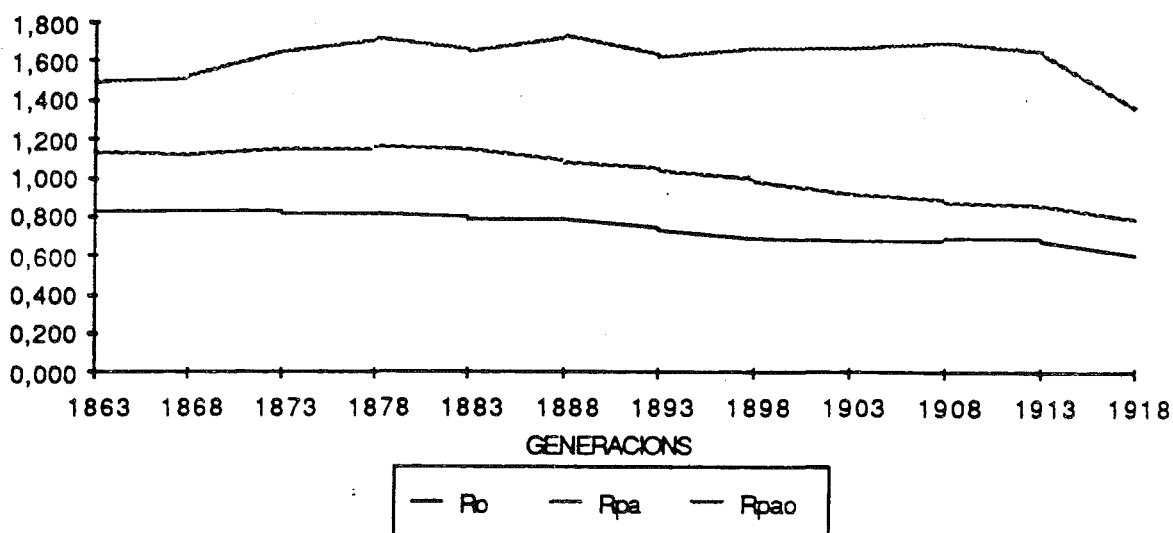

Font: Elaboració pròpia.

GRAFIC 6.7: GENERACIONS FEMENINES. ESPANYA.
REPRODUCCIO DE NAIXEMENTS I DE POBLACIO ACTIVA.

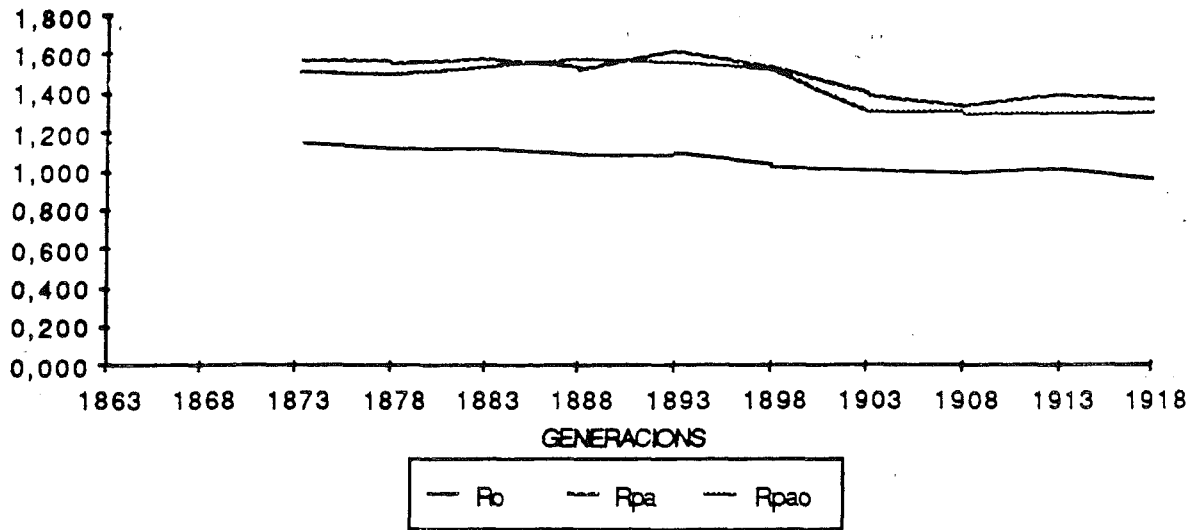

GRAFIC 6.8: GENERACIONS FEMENINES. CATALUNYA.
REPRODUCCIO DE NAIXEMENTS I DE POBLACIO ACTIVA.

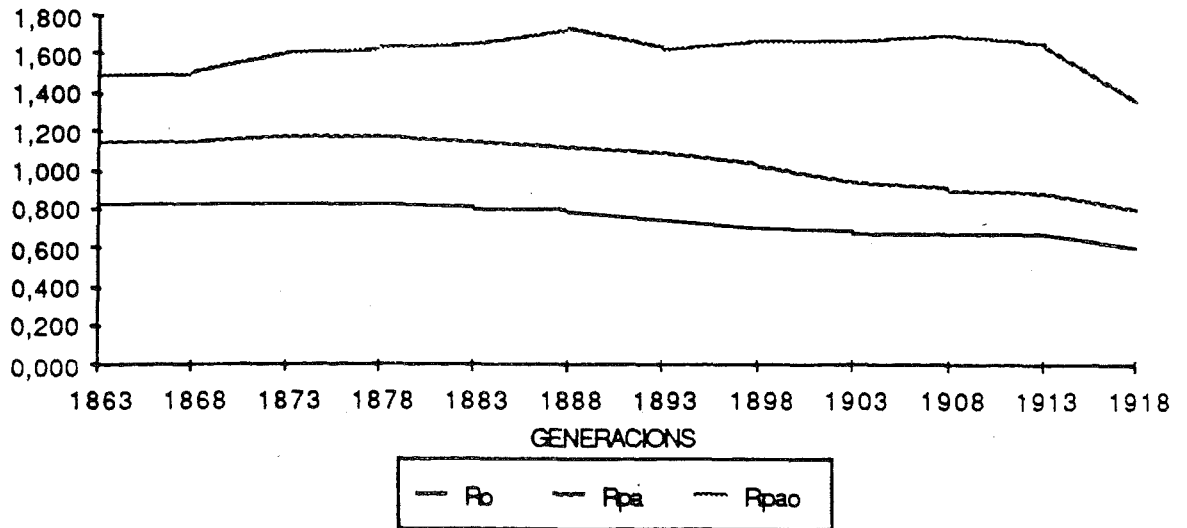

Font: Elaboració pròpia.

GRAFIC 6.9: GENERACIONS. ESPANYA.
REPRODUCCIO DE NAIXEMENTS I DE POBLACIO ACTIVA.

GRAFIC 6.10: GENERACIONS. CATALUNYA.
REPRODUCCIO DE NAIXEMENTS I DE POBLACIO ACTIVA.

Font: Elaboració pròpia.

(R_{pao}^{15}); i, finalment, l'indicador que clou la recerca: la taxa de reproducció ampliada dels anys viscuts en edat activa, que inclou totes les migracions anteriors a la jubilació (R_{pao}).

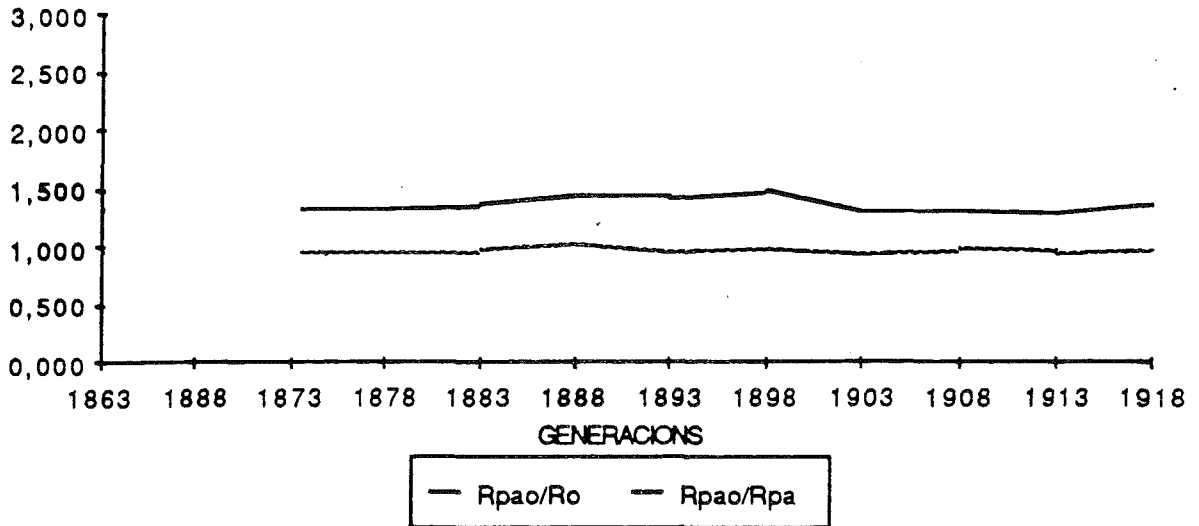
Aquests resultats apareixen en els Gràfics 6.5 a 6.10 que permeten, per a cada sexe, la comparació entre els tres indicadors (R_o , R_{pa} i R_{pao}) a Catalunya i a Espanya.

La comparació entre taxes netes de reproducció a Catalunya i a Espanya (R_o) ja ha estat comentada en el Capítol 3, destacant el nivell sempre més elevat (i normalment molt més elevat) del reemplaçament de naixements a les generacions espanyoles. Això repercuteix sobre la taxa de reproducció dels anys viscuts en edat activa (R_{pa}), que sistemàticament són molt més alts a Espanya que a Catalunya, tant per arrencar d'uns R_o més alts com per haver-se beneficiat d'uns augments de l'esperança de vida més concentrats en el temps. L'evolució d'aquest indicador és molt similar a la de l'indicador d'Henry o taxa de reproducció dels anys viscuts (R_a), encara que el seu nivell sigui sempre lleugerament inferior degut a que els guanys realitzats en l'edat activa són sempre inferiors als realitzats fins ara en el conjunt de l'edat, que compren les edats infantils que han gaudit d'espectaculars millores en la seva supervivència. L'indicador R_{pa} depèn doncs del nivell de reproducció de les persones en néixer i dels guanys en l'esperança de vida activa. Es a dir, és un indicador més de reproducció biològica, encara que mesuri solament la presència en les edats actives.

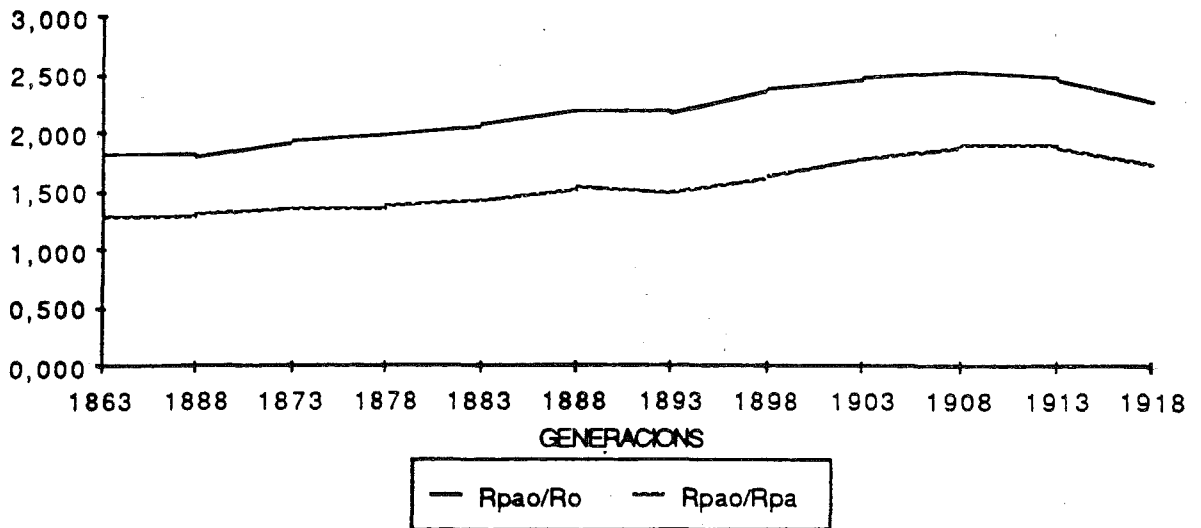
L'indicador R_{pao} , en canvi, depèn no sols dels factors anteriors, sinó també de les migracions ocorregudes abans de la jubilació. En aquest sentit, sintetitzen tots els fenòmens demogràfics que han incidit sobre una generació amb l'única excepció de les migracions més enllà dels 65 anys.

Els Gràfics corresponents a Espanya mostren, com era d'esperar, que la reproducció dels anys viscuts en edat activa ha estat inferior en la realitat al que hauria estat en absència de migracions, donat el signe negatiu que aquestes han tingut de manera quasi constant. No obstant, la diferència és molt reduïda i gairebé limitada al sexe masculí, car a les generacions femenines i en particular a les més antigues, apareix una migració infantil de signe positiu (que probablement tradueix en bona part el subregistre de naixements) que compensa, en anys guanyats, els efectes de l'emigració a les edats adultes.

GRAFIC 6.11: RELACIO ENTRE R_{pao}/R_o I R_{pao}/R_{pa} .
 ESPANYA

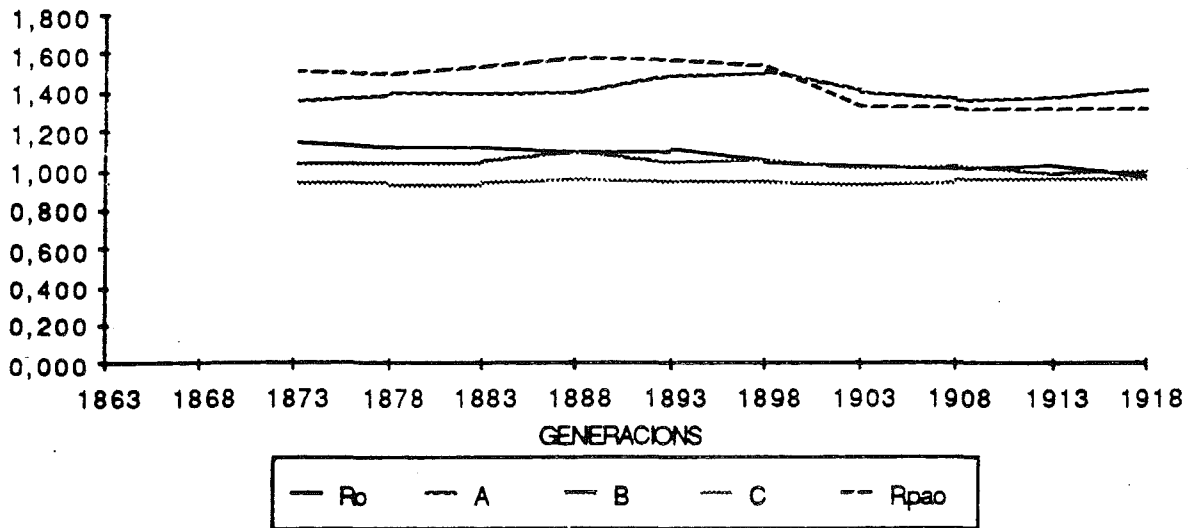

GRAFIC 6.12: RELACIO ENTRE R_{pao}/R_o I R_{pao}/R_{pa} .
 CATALUNYA.

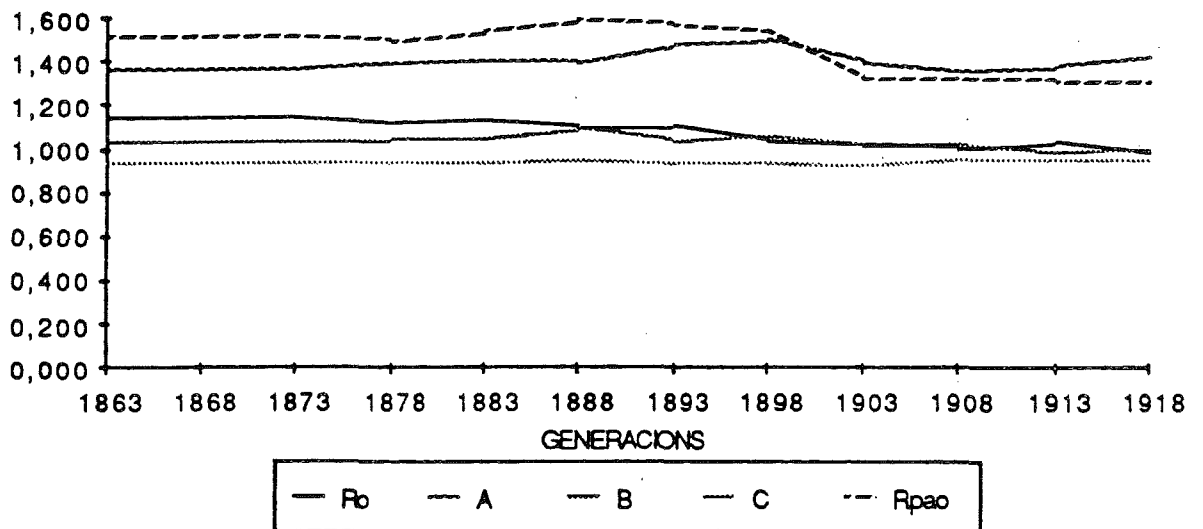

Font: Elaboració pròpia.

GRAFIC 6. 13: EVOLUCIO DELS FACTORS.
ESPANYA.

GRAFIC 6.14: EVOLUCIO DELS FACTORS
CATALUNYA.

Font: Elaboració pròpia.

A Catalunya en canvi, la reproducció real dels efectius en edat activa guarda poca relació amb el que s'observaria en absència de migracions. De fet, per a les generacions per a les que disposem de dades (les nascudes fins 1920), les taxes reals (R_{pa0}) superen a les que es donarien en absència de migracions (R_{pa}) en un percentatge que va, per al conjunt dels dos sexes, de 28,7% (a les generacions 1861-1865) a 87,9% (a les generacions 1906-1910). Si la comparació la fem entre R_{pa0} i R_0 , resulta que la reproducció real (amb migracions) dels anys viscuts en edat activa ha estat entre 1,81 i 2,51 vegades superior a la reproducció dels naixements, essent les generacions extremes les mateixes ja esmentades. Això queda il·lustrat en els Gràfics 6.11 i 6.12, que permeten visualitzar l'evolució d'aquestes relacions a Catalunya i a Espanya respectivament.

Vegi's la gran regularitat de les corbes catalanes que representen R_{pa0} , en particular les corresponents a tots dos sexes reunits, cosa que no deixa de ser sorprenent si es considera el gran nombre de factors que conflueixen en la determinació d'aquesta taxa. Observi's també la regularitat de l'evolució de les relacions R_{pa}/R_0 i R_{pa0}/R_0 , dins d'una tònica gradualment ascendent.

Els Gràfics 6.13 i 6.14, permeten analitzar separatament l'evolució dels factors que configuren el resultat final R_{pa0} , que també hi és representat. Per a efectes de facilitat, els factors apareixen com A, B i C, la mateixa notació amb que figuren a les Taules 6.3, 6.4 i 6.5. El factor A és l'allargament de l'esperança de vida en edat activa entre pares i fills; el factor B és la modificació dels anys viscuts en edats per causa de les migracions infantils (abans dels 15 anys); i el factor C explica la modificació operada per les migracions durant l'edat activa. El quart factor, la reproducció dels naixements, guarda la seva tradicional notació, R_0 .

Doncs bé, segons que es desprèn d'aquests gràfics, a Espanya l'únic factor que ha jugat un paper sistemàticament positiu ha estat l'allargament de l'esperança de vida activa (A), amb valors sempre superiors a 1,3⁹. Segueix, la reproducció dels naixements (R_0), amb valors positius per al conjunt dels dos sexes¹⁰, excepte en les generacions 1916-1920, valors però que mai no superen 1,14. La migració infantil, en tercer lloc (B), té un caràcter neutre: els seus valors evolucionen sempre arran de la unitat. Finalment, la migra-

⁹ Observeu la brusca davallada d'aquest factor a partir de les generacions 1901-1905, degut a l'augment de la mortalitat dels infants en les generacions filles nascudes durant la guerra.

¹⁰ Recordaré que, per al sexe femení, aquests valors són inferiors a la unitat en totes les generacions nascudes entre 1891-1930.

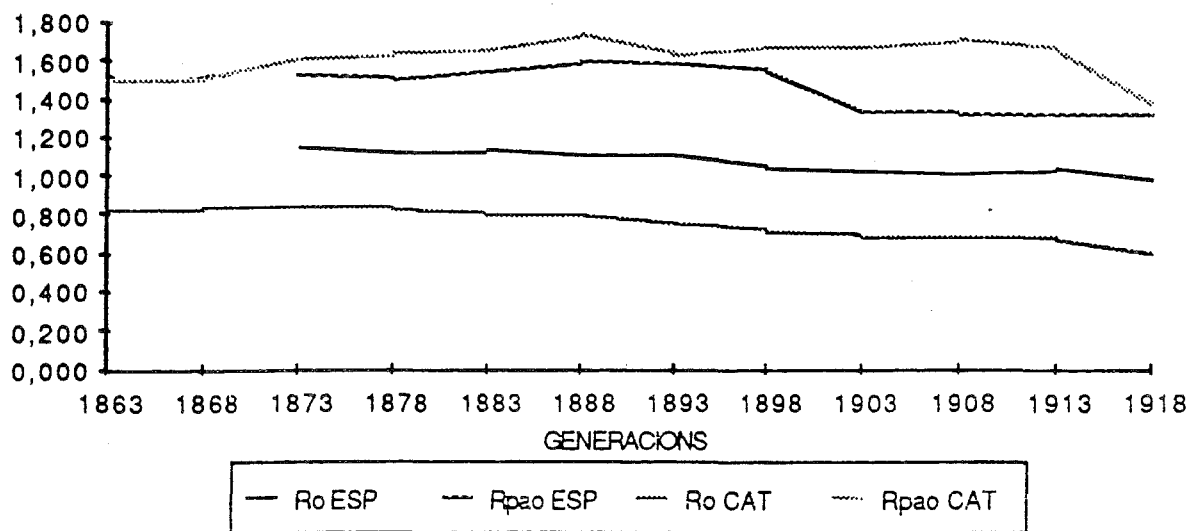
ció adulta (C) té un efecte negatiu, doncs en totes les generacions lleva anys actius de les generacions filles, situats al numerador de la taxa de reproducció.

A Catalunya, en canvi, l'únic factor sistemàticament depressor de la reproducció de la població activa és la reproducció dels naixements (R_0), sempre inferior a la unitat en les generacions considerades. Els altres tres factors tenen sempre valors netament superiors a la unitat. En les generacions nascudes abans de 1900, aquests factors incideixen sobre la reproducció dels anys viscuts en edat activa en el següent ordre creixent: les migracions infantils (B), que els amplien entre 13 i 21%; les migracions adultes (C), que n'aporten entre un 18% i un 39%; i l'allargament de la vida activa (A), que aporta entre un 38% i un 46% d'anys actius suplementaris.

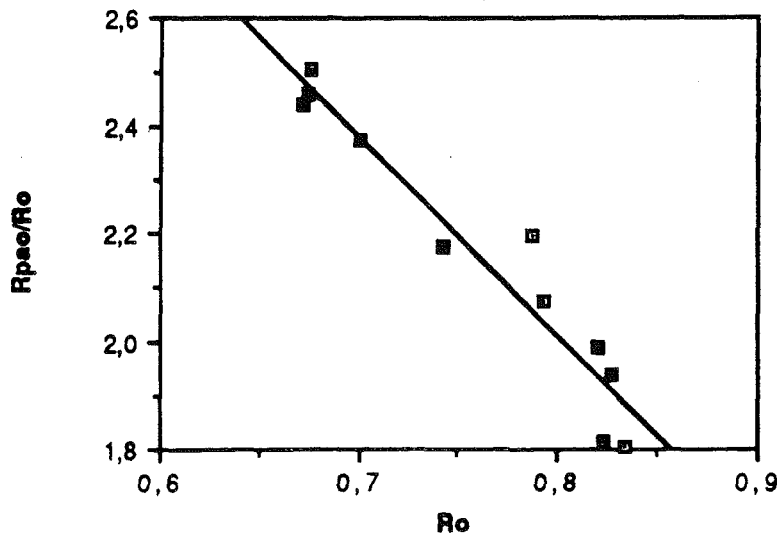
En les generacions 1900-1925, es dona un entrecruament de tots tres factors, a nivells situats entre 1,2 i 1,45. En termes generals, l'allargament de l'esperança de vida i la immigració adulta tendeixen a reduir llur extraordinària importància i augmenta en canvi la de les migracions infantils, les quals, però, han de ser interpretades en referència a les elevades migracions adultes en les generacions mares que les precedeixen en el temps. Pel que fa a la disminució del factor que correspon a les migracions adultes (C) en les generacions filles de les posteriors a 1910, aquesta tendència ha d'esser interpretada amb molta precaució, car tradueix el bloqueig de les migracions a partir de 1985 que he adoptat com hipòtesi operativa. El fet que això repercuteixi en una brusca disminució de l'indicador R_{pao} , que venia mostrant una gran estabilitat al llarg del temps, fa replantejar-me, dins de l'actual incertesa sobre el futur de les migracions, la plausibilitat d'una represa de la immigració en els anys que venen.

Finalment, el Gràfic 6.15 permet sintetitzar les comparacions entre Catalunya i Espanya, presentant exclusivament els dos indicadors que han estat principi i final d'aquest estudi sobre la reproducció de les generacions: la taxa de reproducció dels naixements, R_0 , i la taxa de reproducció ampliada dels anys viscuts en edat activa, R_{pao} . D'aquesta comparació es desprèn que els indicadors catalans se situen en posicions molt extremes respecte dels espanyols: amb una reproducció dels naixements molt inferior, s'obté una reproducció dels anys viscuts en edat activa molt superior a l'espanyola, gràcies al concurs de la immigració. S'observa també que mentre un sol factor, com les pertorbacions de la mortalitat infantil degudes a la guerra i postguerra, pot alterar de forma considerable la reproducció dels efectius actius a Espanya, a Catalunya, on aquesta reproducció mobilitza molts més factors i més

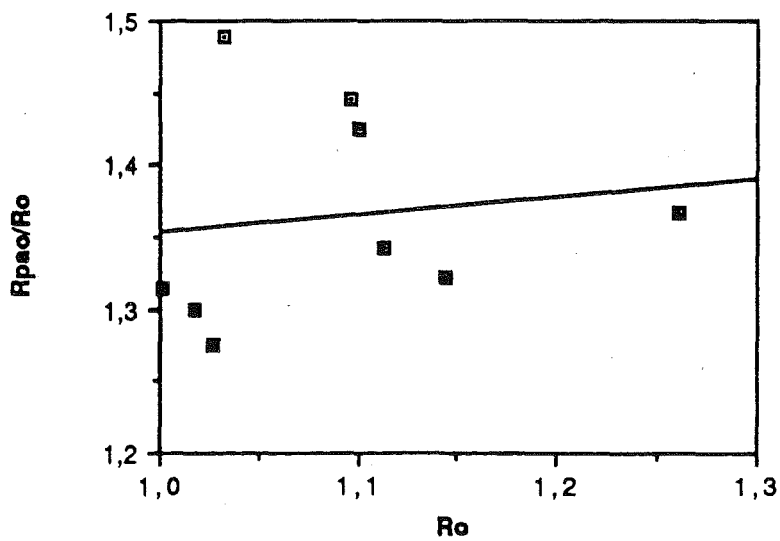
GRAFIC 6.15: COMPARACIO ENTRE ELS Ro I ELS Rpao.
 ESPANYA I CATALUNYA.

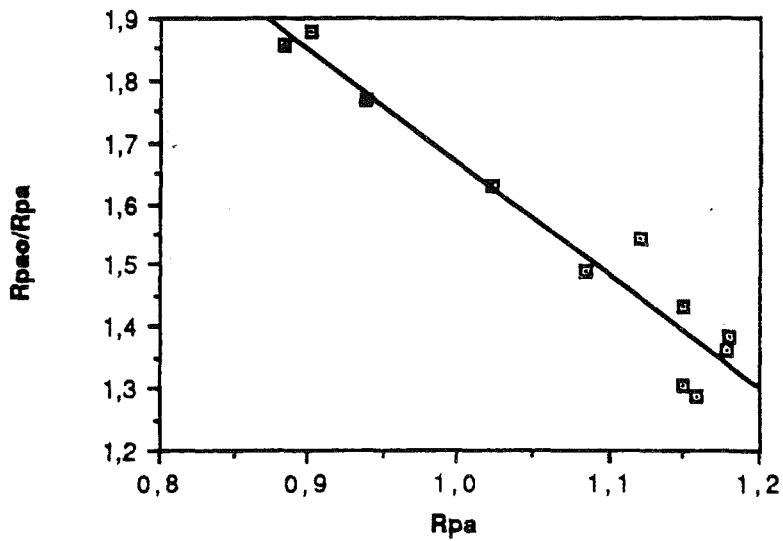
Gràfic 6.16 CATALUNYA. RELACIO Ro i Rpao/Ro

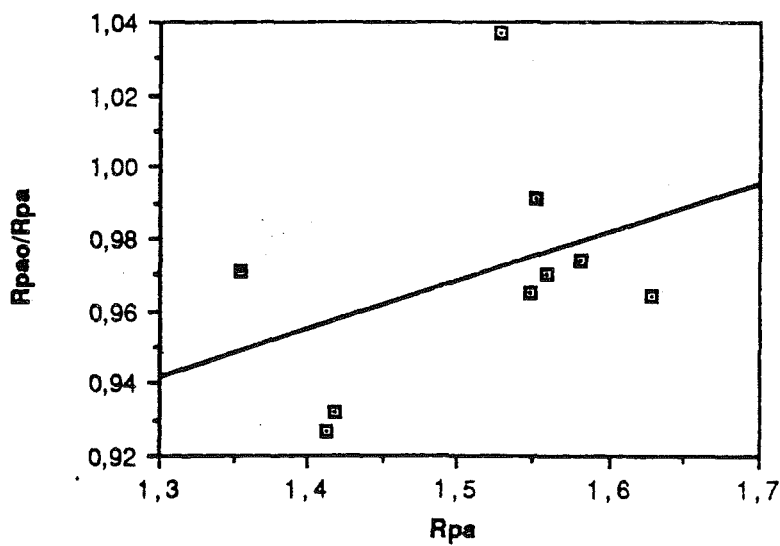
Gràfic 6.17 ESPANYA. RELACIO Ro i Rpao/Ro

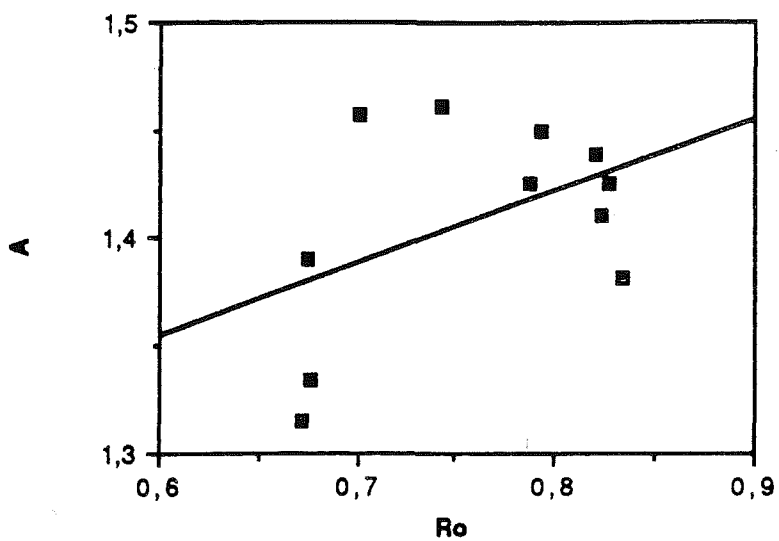
Gràfic 6.18 CATALUNYA. RELACIO Rpa i Rpao/Rpa

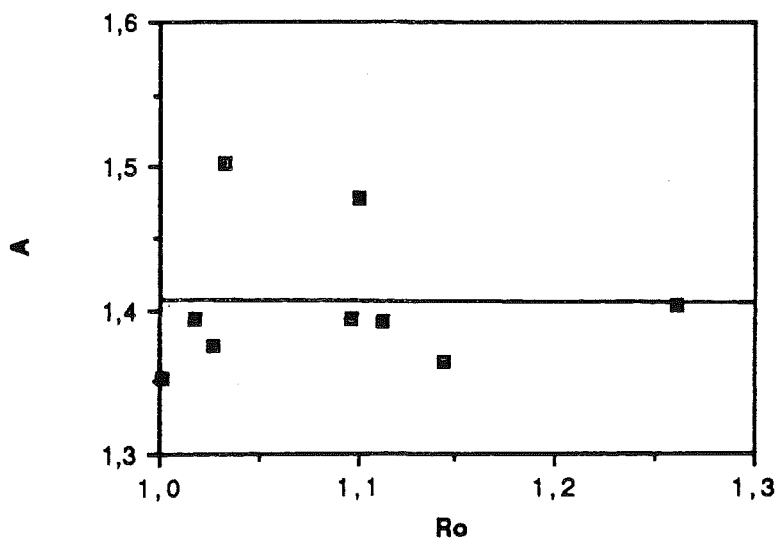
Gràfic 6.19 ESPANYA. RELACIO Rpa i Rpao/Rpa

Gràfic 6.20 CATALUNYA. RELACIO Ro i A

Gràfic 6.21 ESPANYA. RELACIO Ro i A

sacsejats en el temps, en resulta una tendència creixent d'una notable estabilitat, si deixem de banda les estimacions per a les generacions més recents, que he comentat més amunt.

Aquesta estabilitat, a Catalunya, de l'evolució de la reproducció dels anys viscuts en edat activa, que per simplificar en diré reproducció de la força de treball, en una població sotmesa a tots els alts i baixos del creixement natural i migratori que ja han estat assenyalats en els capítols precedents, em sembla una troballa que justifica el treball realitzat i que seria un argument de pes a favor de l'existència d'un "sistema" que equilibrés uns i altres factors segons un ordre, en lloc de deixar que els seus efectes s'acumulessin a l'atzar.

A la recerca d'aquest ordre, he volgut explorar els graus d'associació entre els diversos indicadors de reproducció i els factors que els relacionen. Aquesta exploració ha donat resultats sorprenents, en particular en comparar els de Catalunya amb els d'Espanya. Aquests resultats els posen de manifest els Gràfics 6.16 a 6.21. En la mesura de l'associació, he exclòs les generacions 1915-1925 degut als dubtes que abans he exposat.

Els Gràfics 6.16 i 6.17, que posen en relació R_0 i R_{pao}/R_0 , és a dir, reproducció dels naixements i ampliació per totes causes dels anys viscuts en edat activa a les generacions filles, mostren una estreta relació, de signe oposat, a Catalunya ($r= 0.925$) i una absència de relació a Espanya ($r=0.068$). Això indica que en les generacions catalanes nascudes abans de 1915 la reproducció dels naixements ha estat ampliada, a Catalunya, per allargament de la vida i per immigració, en proporció inversa a la seva importància, mentre que a Espanya les evolucions semblen independents.

Per esbrinar el pes de cada un dels factors d'aquesta ampliació de les generacions, que a Catalunya adopta una forma "compensatòria", els Gràfics 6.18 i 6.19 il·lustren la relació entre R_{pao}/R_{pa} i R_{pa} , és a dir, entre ampliació migratòria dels anys actius viscuts i taxa de reproducció d'aquesta mateixa magnitud en absència de migracions. Els resultats són comparables als anteriors: per a Catalunya, $r=0.934$, corresponent a una associació de signe negatiu, i a Espanya $r= 0.110$. Així doncs, l'ampliació d'origen migratori, en les generacions filles de les generacions catalanes anteriors a 1915, evoluciona en proporció inversa a la seva reproducció autòctona dels anys viscuts en edat activa, efectuant doncs una evident compensació. A Espanya, en canvi, els efectes de les migracions no estan relacionats amb l'oferta de mà d'obra,

per la qual cosa no se'ls pot atribuir una motivació correctora de desequilibris, almenys pel que fa al conjunt del país.

Finalment, en els Gràfics 6.20 i 6.21, la mesura de l'associació entre reproducció de naixements i allargament de la vida activa (R_0 i R_{pa}/R_0 , que anteriorment ha aparegut com A) ha donat ben poca cosa: $r=0.26$ a Catalunya i $r=0.008$ a Espanya.

Es a dir, que si alguna relació queda clara de tot això és la compensació que a Catalunya han exercit les migracions respecte de la reproducció autòctona, bé sigui la dels naixements, bé sigui la dels anys viscuts en edat activa si la població fos tancada.

En resum i conclusió

Tot al llarg del treball hem anat passant en revista, sota diferents presentacions i combinacions, els dos aspectes més específics i continuats de la moderna demografia catalana: la sistemàticament baixa reproducció dels naixements de les generacions, i l'exceptional importància d'una immigració esdevinguda gairebé, per la seva continuïtat, un tret estructural. Res no té doncs de sorprenent concloure que la reproducció dels efectius en edat activa, en les generacions catalanes que hem pogut estudiar de forma pràcticament completa (les nascudes entre 1861 i 1920) ha doblat i més, en volum, la reproducció dels naixements. El cas extrem és ara per ara, el de les generacions 1906-1910, on la reproducció ampliada dels anys en edat activa és 2,5 vegades superior a la reproducció dels naixements.

El que sí resulta més sorprenent és la notabilíssima regularitat amb que aquesta ampliació ha anat progressant al llarg de les 50 generacions estudiades, malgrat la multiplicitat dels factors que hi intervenen i les considerables fluctuacions històriques que cadascun d'ells ha sofert. L'anàlisi detallada dels factors que han intervingut en l'ampliació (millora de l'esperança de vida i migracions) sembla indicar que és a la immigració a qui cal atribuir un paper de compensació de la reproducció biològica, no tant per suplir uns dèficits que, com ja hem mostrat a la primera part, pràcticament no s'haurien produït, sinó per alimentar un creixement demogràfic sostingut que, fins i tot sense entrar a examinar el període explosiu dels anys seixanta, es pot qualificar d'exuberant en un context europeu.

Donades les generacions la reproducció de les quals hem pogut estudiar de forma relativament completa, és a dir, les nascudes entre 1861 i 1920, en les quals la fecunditat és sempre descen-

dent i la immigració és sempre ascendent, la relació entre tots dos fenòmens s'expressa cronològicament (com també s'hi ordenaven els punts dels gràfics 6.16 i 6.18). Això fa que no es pugui excloure l'absència total de relacions causals directes entre reproducció biològica i immigració, car totes dues variables podrien ser funció del temps, és a dir, de la Història. Seria però una Història que a Catalunya regiria amb una força superior a la que sembla desplegar en altres indrets.

Caldria investigar-ho, però per a fer-ho seria necessari sortir ràpidament dels límits de la Demografia. Com diria Leguina, si l'objecte de la Demografia és l'estudi de la força de treball, aquesta definició de l'objecte qüestiona la possibilitat de la seva existència autònoma. Però aquest ja és un altre tema.

Dins dels límits de la Demografia, és del major interès observar l'evolució de les generacions que no hem pogut considerar en les nostres mesures o que hem exclòs intencionadament, per considerar-les incompletes: les generacions nascudes després de 1915 i les que en són filles. Aquestes, que han estat a Catalunya les protagonistes del "boom" immigratori i natalista dels anys seixanta, no semblen haver seguit les pautes d'aparent compensació que he descrit més amunt: la reproducció autòctona va anar creixent, fins assolir nivells molt alts i la immigració va evolucionar en el mateix sentit i no en sentit contrari, el que faria pensar que l'ajust, si d'ajust es tracta, només s'ha produït en un sentit. No obstant, la vida activa d'aquestes generacions filles no ha acabat, i els esdeveniments tremendament restrictius d'aquesta dècada dels vuitanta, tant pel que fa a la fecunditat com a les migracions, estan operant uns reajustos que no se sap fins on aniran, encara que en les generacions més antigues d'aquest grup no poden ja, sense preveure cataclismes, erosionar-les fins a adaptar-les "in extremis" a la tendència anterior.

Encara que aquest treball no tingui finalitat prospectiva, és evident que qualsevol consideració que es pugui fer sobre l'evolució futura de la població a Catalunya no ha d'ignorar que la insòlita combinació de factors que va donar resultats força estables de creixement de la població activa fins als anys cinquanta va trencar-se, per explosió, en el tercer quart d'aquest segle XX, cosa que permet enfocar la depressió demogràfica actual tant o més com un ajust que com una prefiguració llòbrega del futur.

En tot cas, per l'abast dels indicadors en que hem treballat, les nostres conclusions descriuen molt més el que ha estat la demografia catalana entre 1885 i 1955 que el que ha succeït després, que per la seva espectacularitat (en l'alça i en l'actual baixa) i pel

que representa de ruptura respecte de la situació anterior, es mereix un altre estudi que, haurà, però, d'esperar a que s'hagin acabat de manifestar alguns dels efectes pendents d'observació, i que expreso en la forma que a mi em sembla més probable: les eventuals migracions de retorn (abans o després de la jubilació) en les generacions més immigratòries, l'eventual recuperació de la nupcialitat i de la fecunditat per part de les generacions actualment en edat fecunda, i l'eventual represa de la immigració per part d'unes generacions joves que han estat paralizades per una llarga depressió econòmica. Aquests són els principals interrogants dels que depèn la futura evolució demogràfica de Catalunya.

Per a que aquest altre estudi, de més actualitat que el meu i desembocant directament sobre el futur, pugui amb una relativa celeritat que en faci quelcom més que un estudi històric, caldrà renunciar a la utilització dels indicadors de reproducció que, ja ho haureu endevinat, trobo ben complicats per a resultats finalment ben difícils d'interpretar. Com ja ho deia Louis Henry fa vint-i-cinc anys, el que poden fer els indicadors de reproducció ho poden fer, igualment, unes bones projeccions, cap al passat o cap al futur. Potser si jo hagués retingut la seva idea, quan el vaig llegir per primera vegada, no hauria pensat en respondre de la manera en que ho he fet a la provocació pòstuma de Vandellós. Potser hauria pensat que ja havia rebut resposta en el seu temps, de veus de tanta autoritat com la de Pau Vila, que escrivia que:

"Per la nostra part creiem improcedent, i injust, el blasme al nostre poble per la minva de natalitat, quan aquesta respon, com a tots els pobles civilitzats, a l'anhel de no sacrificar constantment les mares, pujar millor els fills i elevar el nivell de vida dels homes."¹¹

Però no ha estat així i els càlculs d'indicadors de reproducció que jo tampoc no aconsellaria a ningú de repetir però que em varen semblar necessaris per a la meva resposta, han estat un poderós alicient per a estudiar tots i cadascun dels fenòmens demogràfics per a cent generacions catalanes. Espero que això sigui d'utilitat general.

En tot cas, per a mi, ho ha estat, d'utilitat. M'ha fet precisar i sotmetre a verificació idees que ja tenia. (cosa que m'ha permès, per cert, corregir-ne algunes), i també m'ha fet descobrir aspectes per a mi totalment desconeguts. Sobretot, però, aquest estudi ha

¹¹ "Immigració i natalitat" a, La Publicitat, 12 d'abril de 1936. Reproduït a Pau Vila La geografia i els seus homes, pp. 135-138.

anat dibuixant davant meu un esquema d'evolució de la demografia catalana, molt incomplet encara, en el que hauré de treballar molt més en el futur i perfeccionar, espero, amb l'ajut d'investigadors d'altres disciplines.

A títol de conclusió, n'exposo alguns elements en el capítol que tanca aquest treball.

**ALGUNES REFLEXIONS SOBRE
EL MODERN SISTEMA CATALA
DE REPRODUCCIO**

7. ALGUNES REFLEXIONS SOBRE EL MODERN SISTEMA CATALÀ DE REPRODUCCIÓ

"Cette société (les Mbaya-Guaicuru).. éprouvait un vif dégoût pour la procréation (...) si bien que la perpétuation du groupe s'effectuait par adoption bien plus que par génération (...) Ainsi calculait-on, au début du XIX siècle, que 10% à peine des membres d'un groupe guaicuru lui appartenaient par le sang"

(...)

'Les descriptions anciennes nous les montrent paralysés par le souci de garder la face, de ne pas déroger, et surtout de ne pas se mésallier. Une telle société se trouvait donc menacée par la ségrégation. (...) Ainsi seulement s'explique le paradoxe d'une société rétive à la procréation qui, pour se protéger des risques d'une mésalliance interne, en vient à pratiquer ce racisme à l'envers que constitue l'adoption systématique d'ennemis ou d'étrangers".¹

C. LEVI-STRAUSS, 1955

Per sorprendent que pugui semblar, els Mbaya-Guaicuru, que segons el que ens en diu Levi Strauss tindrien una de les taxes netes de reproducció més febles del món, no es trobaven pas, ni de bon tros, a la vora de l'extinció quan "Tristes tropiques" va ser escrit. El cèlebre antropòleg, més interessat per les pintures corporals que singularitzen aquest poble amazònic que no pas pel seu nogensmenys insòlit comportament demogràfic, deixa constància, incidentalment, de la seva continuïtat i presència al llarg del temps. Després d'esmentar les relacions d'igual a igual amb els portuguesos, en el temps de la conquesta, segueix: "El primer a descriure-les (les seves pintures corporals) fou el missioner jesuïta Sánchez Labrador, que visqué amb ells entre 1760 i 1770; per poder veure'n, però, reproduccions exactes va caldre esperar

¹ "Tristes tropiques", p.208 i 224.

Boggiani, un segle més tard. El 1935, jo mateix vaig recollir uns quants centenars de motius".² Així doncs, un conjunt humà en el que només un de cada deu membres n'és fill, apareix claríssimament com un poble, amb presència i continuïtat, definit per una cultura original i inconfusible i perpetuat per el que podria arriscar-me a denominar "un sistema de reproducció extra-biològic".

S'ha de reconèixer que el cas dels mbaya-guaicuru és molt més exagerat que el dels catalans. A casa nostra, els nascuts fora de Catalunya no han passat mai del 40%³, i amb criteris de "sang", considerant com "migrants" la primera generació de fills de migrants, sempre quedaria un terç ben llarg de "catalans".

Hi ha doncs diferències entre els guaicurus i nosaltres. I no sols de percentatges. Els guaicurus limitaven llur fecunditat per l'avortament i l'infanticidi i "adoptaven" bona part dels seus membres mitjançant expedicions guerreres destinades a procurar-se infants; infants que, per altra banda, no criaven ells, no pas menys que els seus propis fills, que deixaven fins els catorze anys a càrrec d'altres grups vassalls. Els catalans, poble d'un tarannà menys aristocràtic i guerrer, van trobar mètodes més pacífics per a limitar llur pròpia descèndencia i per atraure forasters que es deixessin "adoptar" més o menys de bon grat.

El que és curiós, tant en el cas dels guaicurus com en el dels catalans, és que malgrat la feblesa numèrica de la "soca" autòctona, els elements culturals siguin tant o més distintius que en altres societats on la cultura té aparença de vehicular-se en els cromosomes. Com diu Francesc Candel, que ho ha expressat potser millor que ningú:

"Catalunya sempre ha estat un poble que ha absorbit corrents migratoris. De la Península, el que més. Es curiós que, a desgrat d'això, conservi una idiosincràsia tan incòlume. I és que a molts altres pobles, s'hi pot anar i quedar-se una mica al marge, en amistosa observació, de colzes a la barrera. A Catalunya no, o gairebé no. A Catalunya no hi ha més remei que saltar a l'arena, i com allò de Hamlet, ésser o no ésser. No s'hi val a limitar-se a simpatitzar."⁴

Efectivament, a Catalunya no s'hi val a limitar-se a simpatitzar. El migrant no hi vé sols a treballar: el migrant, ho sàpiga o no, vé a ser adoptat, i sinó ell, els seus fills. La immigració, aquí, no ha

² Op. cit., p. 213.

³ Dades: 1930, 1975, 1980

⁴ Els altres catalans, p.41

estat, en els darrers cent anys, un element accessori, una forma com una altra de cobrir necessitats conjunturals de l'economia. No. La immigració, en els darrers cent anys, ha estat part integrant, i part important, del sistema català de reproducció.

Com ho hem vist en els capítols precedents, sense immigració la població catalana dels darrers cents anys hauria conservat efectius, fins i tot hauria experimentat un lleuger creixement, però hauria perdut presència no sols a nivell mundial, sinó també a Espanya i a Europa. Això no ha succeït. Catalunya ha mantingut la seva població gràcies a la pròpia reproducció biològica però ha crescut, s'ha triplicat, ha augmentat el seu pes relatiu a Espanya i a Europa, gràcies a l'immigració.

De fet, res del que s'ha produït a Catalunya no és, en sí mateix excepcional; feble reproducció biològica i elevadíssima immigració se situen en tot cas als extrems d'un contínuum de casos. El que sí que sembla força original és la combinació de factors tan extrems, combinació que, a més, segueix, entre les generacions 1861 i 1920 un ordre molt precís: evolució rigurosament inversa de reproducció biològica i d'immigració, però no per cobrir dèficits sinó per alimentar un creixement demogràfic molt notable. Es la regularitat d'aquests processos i relacions, constatable en la progressió en el llarg termini de les generacions, que equilibra les fluctuacions episòdiques observades en les xifres dels moments, la que m'autoritza a parlar de "modern sistema català de reproducció". Això no vol dir que aquest sistema sigui únic i intransferible, però sí que vol dir que és el que em sembla haver funcionat aquí i dins dels límits del temps de vida de les generacions esmentades.

La qüestió que immediatament sorgeix és, de tota evidència: Per quines raons aquest país ha optat per un sistema així? I la qüestió següent seria: es pot parlar d'opció?

Aquestes preguntes m'han inspirat, a mí i també a les persones amb qui n'he parlat, moltes respostes, la majoria de les quals no són, finalment, tan noves. Aquestes respostes es troben, però i com ja he dit, fora de l'àmbit de la demografia i, per altra banda, hauria de madurar-les i sistematitzar-les molt encara. No obstant, no vull deixar passar una ocasió com aquesta de sotmetre-les a l'atenció dels estudiosos interessats, i per això em permeto de fer-ne un resum breu i potser una mica descosit, seguint l'ordre en què les he anticipat en el capítol d'introducció.

- La immigració ha estat part integrant i principal del modern sistema català de reproducció.

Aquest punt principal, del que arrenquen tots els demés, m'ha estat suggerit, com acabo de dir més amunt, per la regularitat del procés pel qual la immigració s'ha adaptat a una reproducció decreixent del naixements per tal de produir un creixement demogràfic acceleradament però regularment sostingut dels efectius en edat activa. Aquesta regularitat, que queda oculta darrera les oscil·lacions de xifres transversals o dels moments, es fa però palesa en els indicadors generacionals.

La regularitat de la relació reproducció biològica/immigració, traduïda com s'ha vist en una estreta covariació estadística, sembla excloure la possibilitat de que es tracti de fenòmens independents entre sí. Per tant, formen sistema, tant si s'expliquen l'una per l'altra (sense entrar aquí en el sentit de la relació) com si s'expliquen totes dues per factors exteriors no aparents a primera vista.

• La immigració a Catalunya ha estat un fenomen endogen, és a dir, generat més per l'atracció de les zones d'arribada que per l'expulsió de les zones de sortida; això no s'aplica, però, a l'allau immigratori dels anys seixanta, en bona part exogenerat.

Dins dels fenòmens migratoris, l'emigració sembla ser més fàcilment interpretable que la immigració: l'emigració relaciona els migrants amb la població de la que procedeixen i que no poden superar en nombre; és doncs possible calcular probabilitats d'emigració, que lògicament han d'oscil·lar entre 0 i 100%. La immigració, en canvi, relaciona els migrants amb una població amb la què, a priori, no tenen cap relació; el seu nombre pot, teòricament, superar la de la població preexistent, cosa que òbviament es produeix en el cas de territoris buids, en els quals, en canvi, no pot produir-se emigració; el càlcul de probabilitats d'immigració no té sentit.

No obstant aquesta reflexió, de tipus tècnic o teòric, a Catalunya, país d'immigració, els fluxes migratoris guarden una bona relació amb la dinàmica de la població preexistent, com si estessin d'alguna manera units per llaços invisibles. En canvi, a Espanya, país d'emigració, els fluxes migratoris no guarden relació amb el ritme de reproducció de la pròpia població i semblen gaudir de notable independència.

Per aquesta raó, no és arriscat afirmar que els mecanismes d'atracció de Catalunya semblen haver estat el principal motor de la immigració, en particular en els generacions estudiades. Pel que fa a les generacions més recents, malgrat la meua impressió de que en l'allau dels seixanta una part dels factors eren generats fora de Catalunya, no s'ha de perdre de vista que el moviment, en el seu conjunt, va tenir com un dels principals efectes cobrir uns dèficits numèrics importants en les generacions nascudes durant la guerra i la postguerra a Catalunya, però això a base d'incorporar-hi uns migrants que també en els seus llocs d'origen eren deficitaris en els seus grups d'edat; això va agreujar, a vegades de manera espectacular, els desequilibris de l'estructura per edats en les zones d'emigració. Així, si deixéssim de banda les motivacions extrademogràfiques, sens dubte les més importants en aquell cas, caldria concloure que l'atracció generada pels dèficits catalans va ser més potent que la major retenció que haurien d'haver provocat els dèficits igualment existents en les zones emigratòries.

• El moviment d'immigració extra-catalana no és més que la continuació, més enllà de l'Ebre, de l'èxode rural català coetani de la davallada de la fecunditat.

El poder d'atracció immigratòria de Catalunya s'ha exercit sobre els habitants d'altres contrades després d'un llarg període d'intenses migracions internes del tipus "èxode rural", il·lustrat per nombrosos treballs. Si es considera que el centre d'atracció eren pocs, per no dir gairebé un de sol, Barcelona, i que els llocs d'emigració van defensar-se d'unes pèrdues desavantajoses mitjançant diferents sistemes, entre els quals figura en primer lloc la baixa de la natalitat, la importància de la immigració catalana traduiria el progressiu esgotament dels excedents rurals mobilitzables a Catalunya i la consolidació d'un sistema immigratori a Barcelona i a les àrees que, poc a poc, s'anirien incorporant al sistema urbà-industrial que Barcelona inicià, adoptant-ne les principals característiques econòmiques, socials, culturals i demogràfiques.

• Ambdós fenòmens, migració interna i davallada de la fecunditat, tenen orígens comuns, que cal cercar en el processos d'industrialització i de creixement de la ciutat de Barcelona, en la complexitat del sistema de transmissió patrimo-

nial tradicional a Catalunya i en la seva entrada en crisi.

La relació migració-reducció de la fecunditat ha estat molt estudiada i continua essent-ho a hores d'ara pel que respecta als països en desenvolupament. Per això no m'estendré sobre el tema de la feble fecunditat d'una ciutat com Barcelona, cosa normal i típica en el panorama general. El que sí que és particular, a Catalunya, és la precocitat de la disminució de la fecunditat rural, i sobretot, el fet de que, pel poc que en sabem de les diferències territorials, la baixa de la fecunditat sembli guardar poca relació, o fins i tot relació inversa, amb l'existència d'una indústria local.

Per tractar d'explicar-ho, sostinc que, contràriament al que en diu Vandellós, que culpa globalment el règim d'hereu únic de la davallada precoç de la fecunditat a Catalunya, aquest tret específic de la societat catalana no sempre hauria jugat en sentit negatiu, sinó solament quan va entrar en crisi sota els efectes d'altres factors: l'emigració a llarga distància i la decantació a favor dels cabalers o fadristerns (fills no hereus) amb la decadència de l'activitat agrícola. Aquest procés podia donar-se lentament en les àrees d'agricultura marginal (muntanya, zones properes a les àrees industrials) o per crisi sobtada, com el cas de les zones vitícoles.

La mobilitat geogràfica i professional dels fadristerns en el sí de circuits locals no sempre havia perjudicat el manteniment de les famílies troncal; fins i tot solia reforçar-les, nodrint una xarxa d'intercanvis i d'alliances que n'enriquia i diversificava les estratègies de supervivència. Per altra banda, el reconeixement de la necessitat de mantenir indivisa la propietat familiar, garantia en última instància de la seguretat de tots, feia que, en cas de conflicte, predominessin normalment els drets de l'hereu, és a dir, els de la continuïtat.

La migració a llarga distància, essencialment a Barcelona o a Amèrica (la qual podia produir-se per atracció relativa, sense necessitat d'una preexistent sobrepoblació rural), llevava en canvi recursos humans i econòmics (les dots i legítimes) sense oferir contrapartida equivalent; els dubtes respecte del futur de l'activitat agrària, per altra banda, actuaven a favor de les tendències disgregadores del patrimoni, accentuant-les en particular allà on l'hereu únic no era la institució universal (essencialment la Catalunya Nova i l'àrea barcelonina, les primeres per cert on va baixar la fecunditat). Els fadristerns es convertien llavors en enemics objectius (i fins i tot subjectius) d'una propietat familiar que contribuïen a descapitalitzar amb les seves

legítimes exigències: això generava una eclosió de conflictes que està ben documentada en el segle XIX i principis del XX. Heus ací un motiu de pes per a reduir la fecunditat fins i tot en absència de sobrepoblació, cosa que, de convertir-se en comportament general, hauria tendit a estruncar la migració cap a Barcelona i, fins i tot, a generar unes migracions "en corona" d'unes zones rurals encara poc afectades pel procés cap a d'altres més afectades, (migracions intra-rurals que serien, però, limitades per les millores en la productivitat agrària). L'expansió en taca d'oli del nou model de reproducció hauria traspasat en algun moment les fronteres administratives de Catalunya i hauria seguit extenent-se fins topar amb altres sistemes de transmissió patrimonial.

Allà on existia una indústria local o altres activitats assalariades, l'emigració era menor i els fadrísters es mantenien en l'òrbita del grup i en les seves xarxes de solidaritat; el sistema d'hereu romania incòlume fins a una data recent i la fecunditat hi era, proporcionalment, més alta (vegeu dades del període 1923-1936, en la Taula 2.15).

• No han estat improvisats els elements que han possibilitat l'absorció i progressiva assimilació d'una massa forània inusualment important, sinó que ja eren en funcionament en la societat agrària del segle XVIII; em refereixo de nou al sistema familiar, en les seves vessants de transmissió patrimonial, organització de la producció domèstica, estratègies de supervivència i preferències matrimonials.

Quan es parla de fadrísters o cabalers se sol entendre que es tracta d'homes. No obstant, la prioritat donada als mascles en el sistema hereditari català fa que en una majoria de casos els cabalers siguin cabaleres. Aquest tret augmenta amb l'increment de la descendència que arriba a edat adulta, increment que pot ser causat per baixa de la mortalitat o per major precocitat de l'edat al matrimoni. Per matemàtica, amb dos fills adults el 25% dels hereus són pubilles; hereden el patrimoni un 67% d'homes i un 25% de dones. Amb tres fills adults, el 12,5% dels hereus són pubilles; hereden el 58% dels homes i el 8% de les dones. Amb quatre fills, el 6.25% dels hereus són pubilles; hereden el 47% dels homes i el 3% de les dones. Així doncs, el tema de la col·locació dels cabalers concernia sobretot i cada cop més la col·locació de les filles. Encara que el casament amb pubilla havia estat també la principal via de col·locació dels cabalers de sexe masculí, per a les

cabaleres el matrimoni era pràcticament l'únic mitjà de col·locació, sobretot quan la decadència de la vida en religió al llarg del segle XVIII, que es precipità el segle XIX, eliminant la principal via alternativa per a les dones, principalment benestants, i aixamplant els efectius masculins disponibles per al casament. La preponderància del matrimoni en el sistema de col·locació explicaria la frotta intensitat de la nupcialitat, tradicional a Catalunya, i que m'ha semblat explosiva en el període anterior a la davallada de la fecunditat.

El sistema matrimonial català és generalment definit com homogàmic, i deu ser-ho en terme mig. Ara bé, aquesta mitjana resulta, en general de promitjar un hereu i cabalers, que no es solien casar igual: els hereus (homes o dones) es casaven amb cabalers (dones o homes) procedents de nivells lleugerament superiors als seu. Així, la mobilitat matrimonial dels cabalers era sistemàticament descendent.

Tenint en compte que la majoria d'hereus són homes, això implica una mobilitat matrimonial descendent per a les dones, com a norma, cosa que no sols és relativament inhabitual, sinó que és gairebé excepcional en un sistema patrilocal com el català. Encara que no pugui desenvolupar aquí aquest punt tot el que voldria, crec que es tracta d'un punt cabdal. Mentre la hipergàmia femenina en un sistema patrilocal, en mantenir la dona en una posició inferior en la família del marit, alimenta la compartimentació, en el cas invers, com es dona a Catalunya, la procedència més elevada de la dona vincula la família del marit amb la del sogre, alimenta la xarxa de solidaritat i les aliances i és motor de l'afany de promoció social. Tot i mantenint-se a casa seva, en la seva economia, el gendre és poc o molt "adoptat" pel sogre i n'esdevé sovint, precisament per l'afany de promoció, "l'agent dinàmic", mentre que el fill hereu té un paper estàtic. Del punt de vista del gendre, es tracta de mantenir com a mínim el nivell del pare i tractar d'assolir el nivell del sogre, en part amb el seu ajut.

Aquests trets, que apareixen de manera caricatural en les nissagues d'industrials i que, al meu parer, continuen en funcionament en la Catalunya contemporànea, han estat un poderós mecanisme d'integració dels migrants homes, que, més mòbils i deslliurats d'obligacions respecte de la família d'origen, han estat ben acceptats i útilment "adoptats" per la família catalana de la muller. Aparentment relegades en el sistema familiar català, si és considera exclusivament la transmissió patrimonial, les dones hi han jugat un paper cabdal pel que fa a la selecció de marits "que prometin" i al manteniment de llaços que no sols són familiars, sinó socials i, ben sovint, econòmics. La dona

catalana, en particular les de les classes baixes i mitges-baixes, ha estat el principal element integrador de la immigració masculina.

Menys clara em sembla la integració familiar de les dones migrants, que en l'etapa més antiga van exercir sobretot oficis de "dones soles". Aquests i altres temes, formen part de la cara oclusa de la Història, que és la Història de les Dones.

- El "modern sistema català de reproducció" ha resultat globalment benèfic, tant per a totes les categories d'habitants, autòctons i immigrants, com per al col·lectiu, i tant pel que fa a la consecució d'objectius relativament materials (nivell de vida, promoció social, modernitat) com pel que fa a realitats més immaterials (cohesió social, consciència d'identitat, orientació cap al futur).

Com en el cas dels guaicurus que encapçalen exòticament el capítol, la substitució de naixements per migrants ha permès, a Catalunya, minimitzar els perills de malcasament i de mala aliança, més aguts amb el creixement de la descendència supervivent. L'immigrant es troba, a priori, fora de les trames familiars existents, passa un filtre important abans d'entrar-hi i és "adoptat" tot sol, sense parentela (almenys en un primer temps).

La restricció dels naixements i l'obertura al migrant són les dues cares del rebuig de la desigualtat entre membres nats, de l'obsessió per evitar la discriminació i divisió entre fills d'una mateixa família, la diferenciació i segregació entre membres d'una mateixa classe. Aquestes inevitables diferències són traladades a membres no nats i per tant carents "a priori" de determinats drets, encara que no d'expectatives, les quals han actuat precisament com element motor de l'atracció i assimilació dels forasters.

Per als immigrants, els avantatges són evidents si provenen d'orígens més modestos o, en igualtat de condicions, de llocs amb menors possibilitats de promoció, com ha estat generalment el cas.

La consolidació d'un sistema que s'alimenta continuament de nous migrants l'obliga a mantenir les característiques que el fan atractiu i, en particular, les promeses implícites de promoció individual i intergeneracional. A la vegada, el constant perill de desnaturalització fa valorar d'una manera superlativa la cohesió i el mante-

niment de la identitat, fet que explica alguns dels trets més específics de la societat catalana al llarg del segle. Finalment, en un sistema com aquest, tensional i en continua mutació, la "visió futurista" és l'element indispensable que permet ordenar els desequilibris cap a una utòpica estabilitat sempre projectada en el futur.

No considero aquí, per ser un tema ja molt tractat, els indiscutibles avantatges econòmics que representa, per a una societat, poder disposar indefinidament d'una força de treball sense cost de formació; no vull però minimitzar-lo de cap manera a l'hora de valorar els efectes del sistema.

- Aquest "sistema" no va ser mai amenaçat per la feble fecunditat, que en formava part, però si que ha estat profundament alterat per l'onada immigra-tòria (acompanyada de forta fecunditat) dels anys seixanta.

Si s'enten per crisi allò que trenca els equilibris o relacions prèviament existents, l'autèntica crisi demogràfica de Catalunya no va ser el període de feble fecunditat que culminà entre 1930 i 1950, sinó l'explosió demogràfica de 1955 a 1975.

Es cert, per una banda, que gràcies a aquesta explosió la relació numèrica de Catalunya amb l'exterior ha crescut força, cosa que des del punt de vista de "la força del nombre", com diria Vandellós, seria positiu. Però també és cert que l'augment desafortat del nombre de forasters ha trasvalsat els mecanismes d'integració i de promoció social esdevinguts pràcticament tradicionals. En particular pel que respecta a les nombrosíssimes generacions joves nascudes fins mitjans setanta, fruit de la immigració en una porció considerable, les promeses implícites de promoció que van atreure els seus pares no s'han complert encara en un nombre massa important de casos, degut a les circumstàncies econòmiques però degut, (fins a quin punt?) al seu nombre excessiu. Segons el sistema anterior, en el qui poc o molt encara creu tothom, essent ells nascuts aquí no haurien de fer les feines del darrer graó, les que els seus pares van acceptar de bon grat en nom precisament de les expectatives de futur. La piràmide social sembla que tampoc ofereix el tipus de feines i situacions al que, amb la legitimitat establerta pel costum, ells i els seus pares aspiren.

Això condueix a la paradoxa d'un important atur juvenil acompanyat de creixents penúries de mà d'obra en sectors com

l'agricultura, la construcció, el servei domèstic, etc., que atrauran ineluctablement, tard o d'hora, nous fluxes d'immigrants, a menys que es vulgui pagar el cost d'una economia "de luxe" que mecanitzi tot allò mecanitzable i pagui el treball "brut" millor que el "net". Això fóra una novetat, signe per sí sola, al meu parer, de que el sistema anterior fóra definitivament mort i enterrat. Encara caldria veure si l'economia i la societat catalanes estan en condicions de pagar-s'ho.

En aquestes condicions, la depressió demogràfica dels vuitanta sembla, com ja he dit, una reacció lògica no sols davant la crisi econòmica, sinó davant l'exuberància dels seixanta. Que per primera vegada des de que hi han estadístiques, els fluxes migratoris a les edats infantils siguin negatius, mostra que, per primera vegada potser, "la promesa catalana" (que sempre es compara, no ho oblidem, amb les "promeses" d'altres llocs) ha perdut encís. Afirmació que em faria matisar el fet de que a les edats joves, per part dels qui decideixen per ells mateixos, les xifres no hagin assolit mai els negatius.

Que en sortirà de aquesta situació, no ho sé, però suposo que serà alguna cosa diferent del que he denominat "sistema català de reproducció" i que, en aquest cas, hauria passat a la història.

De solucions, en veig de tres menes: l'emigració, la fi de la promoció generalitzada i la recerca "a la desesperada" d'una nova expansió econòmica que, quantitativament i qualitativament, generi el tipus de posicions i de situacions a la que els catalans, antics i nous, s'havien acostumat a aspirar.

Evidentment, les dues primeres solucions semblen dolentes i la tercera bona, però potser caldria matisar-ho, car aquesta última pot tenir efectes perversos notables. Tots sabem el preu que es va pagar per l'expansió econòmica dels seixanta, en moneda de degradació ambiental, destrucció cultural i desnaturalització del país. Tardarem molt en arreglar-ne una part dels desperfectes.

Una expansió desenfrenada, de nou, potser podria absorbir les actuals cues d'espera per a una ocupació o per a una situació com cal, però també atrauria, en bona lògica, noves onades d'immigrants, trasladant el problema a l'infinit. Sense parlar, per no repetir-me, dels efectes ecològics i, cosa de la que no he parlat, de l'accelerada pèrdua del control de la nostra economia.

Molts d'aquests fets són potser inevitables i ens queda el magre consol de compartir-los en major o menor grau amb una bona part del món industrialitzat i el consol també, molt més important,

de tenir aquests problemes i no pas uns altres, els que tenen els països de la resta del món.

* * * * *

Es impossible, després de tot el que acabo de dir, confegir una conclusió, com també m'ha estat impossible, al llarg d'aquest capítol, entrar en exemples, detalls, demostracions i citar autors i referències; les principals referències, les que he consultat més recentment, figuren en la bibliografia i es concentren, principalment, en aquells autors i títols que no han estat cridats nominalment en el text.

Vaig començar aquest treball per verificar, demostrar i transmetre una convicció que s'expressava en un sola idea: no érem decadents, érem un poble que havia trobat una manera pròpia de fer, i això tenia una expressió demogràfica. No sé si ho he aconseguit. En tot cas, en acabar, em plantejo moltes preguntes que abans no se m'havien acudit, i a les que no trobo resposta o en trobo massa. Si el treball científic consisteix en passar d'una menor a una major convicció, no estic segura de que això ho sigui. En qualsevol cas, m'ha agradat fer-lo.

Bellaterra, Novembre de 1989

A MODE D'EPÍLEG

En recordar, mentre redactava la introducció d'aquesta tesi, les paraules de Louis Henry quan el vaig veure per primera vegada, sobre les noies franceses de la generació 1946 i la seva problemàtica nupcialitat per manca de nois tres anys més grans, he sentit la curiositat de saber com havien aquestes noies aplicat a la resolució del problema l'adaptabilitat creadora que Henry els hi concedia i en la que confiava. Fent comptes, m'he adonat que, com passa el temps!, el període nupcial d'aquelles generacions, que llavors començava s'està acabant, per no dir que ja s'ha acabat. I no m'he pogut estar de fer algunes averiguacions.

Gràcies als "bons oficis" de Francesc Muñoz Pérez, de l'Institut National d'Etudes Démographiques (INED), he sabut que les dones de la generació 1946 semblen ser les que més s'han casat del segle, destacant-se fins i tot de les seves veïnes, també maridades en altes proporcions. Heus ací les dades que em comunica i que corresponen a la proporció de dones alguna vegada casades en els moments actuals:

generació	1943	0.930	generació	1946	0.934
"	1944	0.925	"	1947	0.921
"	1945	0.924	"	1948	0.914

Així, a l'edat de 45 anys, aquelles noies per a qui un altre que no fos Henry hauria fet previsions de nupcialitat més aviat tristotes, compten amb menys d'un 7% de solteres, i encara caldria veure si ser soltera avui dia a França vol dir el mateix que quan ens hi plantejàvem el problema, fa vint-i-cinc anys.

Com em diu l'amic François Muñoz-Pérez, "eren molt nombroses i ho tenien malament, però van arregar una bona conjuntura, vint-i-dos anys al 68, abans de tots els canvis... es deuen haver casat amb homes més joves."

Problema resolt.

Puguin també els joves d'ara, les generacions tan nombroses i per a les qui les possibilitats de promoció semblen en primera aproximació ben escasses, arreplegar una bona conjuntura que coroni amb èxit el desplegament d'adaptabilitat creadora que, n'estic segura, aplicaran a la solució del seu problema.

Com diria Henry, és una situació molt interessant i els demògrafs som aquí per a observar-ho, descriure-ho i analitzar-ho.